

T A R İ H VESİKALARI

Sayı : 4

Birincikânun 1941

Cilt : I

MURAD I. İLE EMİR SÜLEYMAN'A AİT İKİ VAKFİYE

Tarih, mimarî ve sanat değerleri bakımından küçük birer müze sayılan ve Maarif Vekilliği emrinde Topkapı Sarayı Müzesi idaresine bağlanmış olan İstanbul türbelerinde bir çok eşya ve eserler bulunmakta ve bunlar tetkik ve tasnif olundukça sanat ve tarih yönünden değerli görülenleri Topkapı Sarayı Müzesine kaldırılmaktadır. Bunlar arasında Yemen fatihi Sinan Paşanın Çarşıkapıdaki türbesinde ele geçen vakfiye ve fermanlar da Topkapı Sarayı Müzesine naklettirilerek (Sinan Paşa) adına hususî bir Arşiv meydana getirilmiştir. Yemen fatihinin Belgrat'tan Şam'a kadar yurdun bir çok şehir ve kasabalarında tesis ettiği cami, mescit, imaret, han ve hamam gibi bir çok vakıflara ait bu malzeme başlıca üç kısma ayrılabilir :

A) Hal-i hayatında yaptığı vakıflara ait vakıfnamelerle bunlara dair hükümler fermanlar, hüccetler, vakıf muhasebeleri, saray inşaatı ve tevabii defterleri,

B) Vefatından sonra mütevelliler tarafından alınan hükümler, fermanlar, hüccetler ve saire,

C) Sinan Paşanın yaşadığı devirden asırlarca evvelki zamanlara ait bazı vakfiyeler ve hüccetler.

İçinde çok mühim ve hatta emsalsiz parçaları ihtiva eden bu vesikaların tasnifini müteakip tam mahiyetleri türbeler hakkında hazırlanmakta olan broşürlerde gösterilecektir. Ancak, (C) fıkrasındaki vesikalar arasında bulunan ve Murad I. ile Emîr Süleyman'a ait iki vakfiyeyi ehemmiyetlerine mebni, bu yazı ile tanıttıracağız.

Gerek bu vakfiyelerin ve gerek diğer eski vakfiye ve hüccetlerin Sinan Paşanın vakfına ait evrak arasına ne suretle girmiş olduğuna gelince, 1'ü eski vakfiye ve hüccetlerin mevzuunu teşkil eden vakıfların zamanla Sinan Paşa vakıfları arasına geçtiği, bu sebepten eski vakıfname ve heccetlerin de kendisine intikal ettiği ihtimali pek varıttır. Vakıflar Umum Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivinde bu hususu aydınlatacak vesikaların bulunması çok muhtemeldir.

Murad I. in vakfiyesinin mühim hususiyetlerinden biri tuğrasının ilk defa ele geçmiş olması [1], diğeri de metinde Murad I. in «Ahî» olduğunun tebarüz ettirilmesidir.

Malûm olduğu vechile Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde bulunan Orhan'a ait mülk-name neşredildiği sırada [2] bunun üslûp ve yazı karakteri itibariyle otantik nüsha olup olmadığında tereddüdenler bulunmuştu. Hatta değerli âlim P. Witek bu Arşiv kılavuzu hakkında yazdığı takdîrkâr mekalede bilhassa Orhan mülknamesinde şahit imzalarının aynı elden çıkmış olmasının kendisini tereddüde düşürdüğünü bildirmişti. [3] Kezalik Prof. Sehecl de kıymetli bir yazısında yazı karakteri ile üslûp üzerinde durmuştu. [4] Halbuki bu gibi mülkname ve emsalinin sicillâtı, şahitler tarafından imza edildiği ve mülk sahibine verilecek olan tuğrayı taşıyan nüshalardaki imzaların kâtip tarafından yazıldığı, şer'i mahkemelerden yakın zamanlara kadar verilen ilâm ve hüccetlerde de imza hususâtının aynı suretle cereyan etmiş olduğu nazar-ı itibara alınırsa hakikat tezahür eder. Bu def'a bulunan Murad I. vakfiyesi, yazı karakteri ve üslûp itibariyle Orhan temliknamesini teyit ettikten başka Hammer'in Murad I. in fermanlara elini bastığı rivayetine de san'atkârane bir surette keşide edilmiş tuğra ile cevap vermektedir. Maamafih bu vadide tam ve kat'i hüküm verebilmek için aynı devre ait muhtelif vesikaların ele geçerek daha geniş tetkik ve mukayese fırsatı bulunmasına da bağlı olduğu şüphasızdır. İşte Murad I. vakfiyesi bu fırsatları verdikten başka Osmanlı tuğrasının nasıl teşekkül ve tekemmüle gittiğini de göstermekte ve tuğra serisindeki mühim boşluğu da doldurmaktadır.

Murad I. vakfiyesi, $0,90 \times 0,14 \frac{1}{2}$ eb'adında şeker renk kalın kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılmış olup elli bir satırdır. Satırlar sağdan üç ve soldan birer santim boşluk bırakılmak suretiyle yazılmıştır. Kelimeler hareketli olup otuz birinci satıra kadar araları geniş ve ondan sonra kâğıd'ın, metni istiafedemeyeceği anlaşıldığından satırlar sıkıştırılmıştır. Vakfiyenin baş tarafı zedelenmiş ve hatta bazı yerlerinde kurt yenikleri de olduğundan arkasına yarıya kadar kalınca bir kâğıt yapıştırılmıştır.

Vakfiyenin yukarısında (Huv - el-mu'iz) yazılı olup bunun altında (Murad bin Orhan) isimlerini ihtiva eden tuğra bulunmaktadır. Üç tuğlu ve beyzesi iki kavisli olan bu tuğra istif ve keşide itibariyle Orhan'ınkine nazaran çok mütakâmdir.

İşbu tuğrada, Murad I. sikkelerinde olduğu vechile Orhan kelimesindeki elif, vav ve rı harfleri bitişik olarak yazılmıştır. Bundan başka nun Murad'ın dalı ile birleştirilmiş ve altına bir nokta da konarak aynı zamanda (bin) kelimesi meydana getirilmiştir.

Vakfiye, 767 senesinin recebi guresinde yazılmıştır. [5, Arkasında 1020 senesinde [6] bu tarih tenzil edilerek 253 senelik olduğuna dair bir tetkikten geçirildiğine dair bir not bulunmaktadır. İşte nasıl bulunduğunu ve evsafını arzettiğimiz vakfiyelerin metinlerinden birini aşağıya yazıyoruz.

Tahsin ÖZ

[1] Belleten: Türk Tarih Kurumu No. 17 — 18, 1941. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Tuğralar ve Peңçeler.

[2] Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv kılavuzu: Fasikül I, Devlet Matbaası. 1938

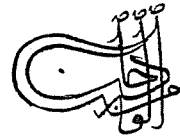
[3] P.Witek. Les Archives de Turquie. Byzantion Tom XIII 1938

[4] H. Schel zitschrift des aeutehen Morgenländisehen Gesellschaft 38 410.

[5] 14. III. 1366

[6] 1611

للموت

بقي فكم كذا شول موجب انزك دانه توفيق صا
 الفقه والمروة قلوب اخي موسى انا جنته
 بر باد به جاجون آخر جون وقف اولاد قديم
 واندن صوكره اوغل لاري اوغل لارك اوغل
 لاري اوغل لارينه سلا بعد نيل اوغل لارك
 قزلارينه قزلارنك قزى قزلارنه قز اوغل لارك
 قزلارنه اوغل لارينه بطنا بعد بطن وسلا بعد
 وقف اولاد قديم زير اخيم سيدى سلطانك قزو
 غارن الوو برقع واخيل مدن قوشند و غم قوشا
 اخي موسى كندو الله قوشا دى قال قرره اخي داي
 وبو اخي موسى قيا اولاد لارندن كسنى اختيار ارب

يا اقره بالارندن ويا كويو لارندن اخي انا جنته
 وارب بزدن صوكره يروونه اخي سن اولديك
 كم بيل قوش اولد قديم صوكره شرجه نابره ظاهر
 اول كرى اول اخي ده اخي موسى اسلوي ازر بو حيدر
 بيل اوغل لارنه قزى لارنه سلا بعد نيل وقف اولاد قديم
 غير اخي وويله بكندا كرو اخي صوكره تحت نص فده
 اولون اكر بو وقف ناهه شرط اولان اخي لارنه ويا قز
 قزلارندن ويا خور كندو لارنك لارنك انا اولاد قديم
 اخي لار لارندن سلا بعد نيل غير اخي تليسات لارنك
 الورد الله تليج كندو رحمة الورد اول قاضي كندو
 واول بلكه كم بو وقف ناهي سلا لارنه اولان بارشا قلد
 خلاقم حضر تلي عرض ارب كرى بو وقف ناهه موجب
 صاحب الورد سینه سعى ايد و لا غير اخي مسند اولو
 الوو نلرك وورنلرك اوزرنك حن سنانه و تلي نلرك
 لعتي و بچي ملايكه نلرك لعتي نلرك اوزرنك اولون و بچي
 الوو يوم القيا مده انلرك يقاسنده اولون و بو بر لارنك
 لسنه دخل الورد غير اخي و بو لوب بديل تلي حاشا كم
 سلا لارنه اولان بارشا حضر تلي بيلري بچي بچي بچي بچي

Murad I. vakfiyesinin metni

Befi kaleme geldi şol muceb üzere kim darende-i tevki sâhibül - fütüvveti vel - mürüvve kulum ahi Musaya (موسيا) Migal kara = Malkara [1] (مغالقرا) nahiyetinde bir para yir (ير) canımçün (جانمچون) âhiretimçün vakf-ı evlâd kıldım ve andan sonra oğulları oğullarının oğulları oğullarına neslen bade neslin ve oğullarının kızlarına ve kızlarının kızı kızlarına ve kız oğullarının kızlarına ve oğullarına batnen bade batnin ve neslen bade neslin vakf-ı evlâd kıldım zira hısımum Seydi Sultanın kızçugazın (قیزچوغاذن) alıvırdım ve ahilerimden kuşandığım kuşağı ahi Musaya kendu elümle kuşadup Migal karaya (مغالقره) ahi dıkdüm ve bu ahi Musa veya evlâdlarından Kimesneyi ihtiyar idüp ya akrabalarından veya güyegülerinden [2] ahilik icazetin verüp bizden sonra yerümüze ahi sen (آخی سن) ol diyeler (اولدیلر) ki bunlar fevt olduktan sonra şer'ile sabit ve zahir ola geri ahi de ahi Musa üslûbu üzere bu hayr ettiğim yirler oğullarına ve kızlarına neslen bade neslin vakf-ı evlâd kıldım gayri âhara verilmeye bu günden (بکند) geru ahi Musanın taht-i tasarrufunda olsun eğer bu vakıfnamede şart olan ahilerden veya kız kızlarından ve yahut kenduler ahiliklerin ısmarladukları ahiler ellerinden neslen bade neslin gayri âhara telbisat idüp alınursa Allâhu teâlâ celle celâluhu rahmet eylesün ol kadılara ki ve ol beğlere ki benim bu vakıfnamemi neslümüzden olan padişah halledet hilâfetuhu Hazretlerine arz idüb geri bu vakıfname mucebince sahiblerine aluvermesine sa'y ide ve illâ gayri âhara mesned olup aluverenlerin ve verenlerin üzerine Hak şubhanehu ve teâlânın lâ'neti ve cem'i melâyiklerinin lâ'neti anlar üzerine olsun ve benüm dahi elüm yevmülkiyâmette anların yakasında olsun ve bu yirler hadlerine kimesne dahl etmesün ve gayri âhara virülüp tebdil itmeyeler haşa kim neslümüzden olan Padişah Hazret-i şerifleri ben canımçün âhiretümçün bir pare yir vakf idem dahi anlar tebdil ideler haşa haşa işbu zikrolan şart-ı vakıfname bir türlü dahi ola ol yirün haddi ve sınırları bir haddi Fudayil evinden debbağlar işledüğü bınara ve bınar ayağından sazlığa Yeğen köyüne geçer köpriye geçdükten sonra keriş sıra Yeğen köyüne bakan gedüke gedüğden geri aşağı Saru yara inen kanılı (قاشیلی) yoluna andan geru yola inen Gâvur köyüne Gâvur köyü yolundan geru Susura Fûryaz ahisi tekyesinden av-

[1] İşbu vakfiyede (Migal kara - مغالقرا) şeklinde yazılan Malkara kelimesi aynı Arşiv malzemesi meyanında bulunan (840) 1436 tarihli ve Malkara Hakimliğinden verilen ve türkçe yazılmış olan hüccette (مغالقرا) ve (843) 1439 tarihli ve bir kısmı noksan olan arapça hüccette de (مغلقره) şeklinde yazılmıştır. Türkçe hüccet birinci Murad'ın hal-i hayatında Hacı İbriye temlik ettiği Malkara da Ahiler yeri ile hemhudut iki çiftliğin İbri kızına intikalinden bahistir

[2] Damatlarından.

retler ton yudukları yire değin andan geru dere sıra dik yukaru kılıççı Hasan bağı araluğundan gelen yola Hasan bağından gelüp tolayı Şar sokağına inince Hasan bağundan geru Fudayil evine gelince taşarruf eylesün kâyinen men kân (کاینامن کان) müzahim ve muarız olmasun her kimse ki bu hayr itdügüm yirler içün bu ahilerimi incide hemen beni incidür şöyle bileler badehu ol kadilere malûm olsun ki eğer benim bu hayrümde olan ahi Musaya ve evlâdlarına ve bu ahiler dahi kendu yirlerine dikdükleri ahiye ve nesillerine neslen bade neslin benim bu hayr itdügüm yirler içün zahmet ve meşakkat ide ve gayrı âhara aluvireler cemî-i lâneti kabul etmiş olalar ve cemî-i avariz-i dîvanîden ve tekâlif-i ürfiden ulakdan ve sekbandan ve carehurdan (جارخوردن) ve nayıbden ve salgundan muaf ve müsellemler olalar dua-i devam-ı devlete meşgul olalar beti mutalâa kılanlar muhakkak bilüb beti üzere itimad kılalar tahriren fi gurre-tirreceb-il-mürecceb liseneti seb'a ve sittine ve seb'a mie [14 Mart 1366]

Emîr Süleyman'ın vakfiyesi

0,38 $\frac{1}{2}$ X 0,14 eb'adında şeker renk kalın kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılmış olup on satırdır ve kelimeleri harekelidir.

Vakfiyenin iki yanı hayli yıpranmış ve yırtılmış ise de satırların iki tarafında boşluklar olduğundan noksan kelime yoktur. Baş tarafının arkasına gümüşü renkte ipekli bir kumaş yapıştırılmıştır. Vakfiyenin yukarısında (هو) kelimesi altında (Emîr Süleyman bin Bayazıt) tuğrası bulunmaktadır. Dört tuğlu olan bu tuğra Emîr Süleyman'ın İnkılâb Müzesinde bulunan vakfiyesindeki tuğraya nazaran ufak farkları havidir. Bilhassa bu tuğrada (Emîr) kelimesinde elifle mim birleştirilmiştir, Emîr ve Süleyman kelimelerine ye noktaları konmuştur ve Süleyman'ın nünü Bayazıt kelimesinden sonra gelmektedir.

Vakfiyenin metni

(Sebeb-i tahrir-i kitab-ı hümayun oldur ki darendê-i tevkî' mefharul-kuzât mevlâ Husam elindeki vakf-ı Köyceğiz ki merhum ammüm Süleyman Paşa tabe serâhunun vakfidir cemî-i avarizden ve tekalif-i dîvanîden ve sekban ve doğancı zahmetinden muaf ve müsellemler kıldım.

Hiç âferîde badelyevm medhal idüp taarruz değürmeye ve zahmet vermeye her kim ki medhal idüb zahmet idecek olursa benim katımda suçludur böyle bileler mektûbu mutalâa kılalar Alâmet-i Şerîfe itimad idüp i'tikad getüreler tahriren fievail-i ramazân-il-mubarek senetü sitte ve semanu mie hicriyye - hilâliyye [Mart 1404 Ortaları]

Der mevzi-i Bursa (بروسا)